

De route van de gouden koets

Een koninklijke wandeling van Paleis Noordeinde naar Ridderzaal

Op de derde dinsdag van september is het Prinsjesdag, een dag vol tradities. Om klokslag 13.00 uur vertrekt de koningin in de gouden koets vanaf Paleis Noordeinde naar de Ridderzaal op het Binnenhof, waar ze ongeveer een kwartier later aankomt. De koets is natuurlijk niet van massief goud – het rijtuig is gemaakt van Javaans hout, dat is bedekt met een dunne laag bladgoud. De koets wordt getrokken door een achtspan paarden. Duizenden mensen bevinden zich langs de route om een glimp van de koningin en andere leden van het Koninklijk Huis op te vangen. In de Ridderzaal leest de koningin de troonrede voor, waarna zij terugkeert naar Paleis Noordeinde. Vanaf het balkon zwaait het koninklijke gezelschap de verzamelde menigte toe.

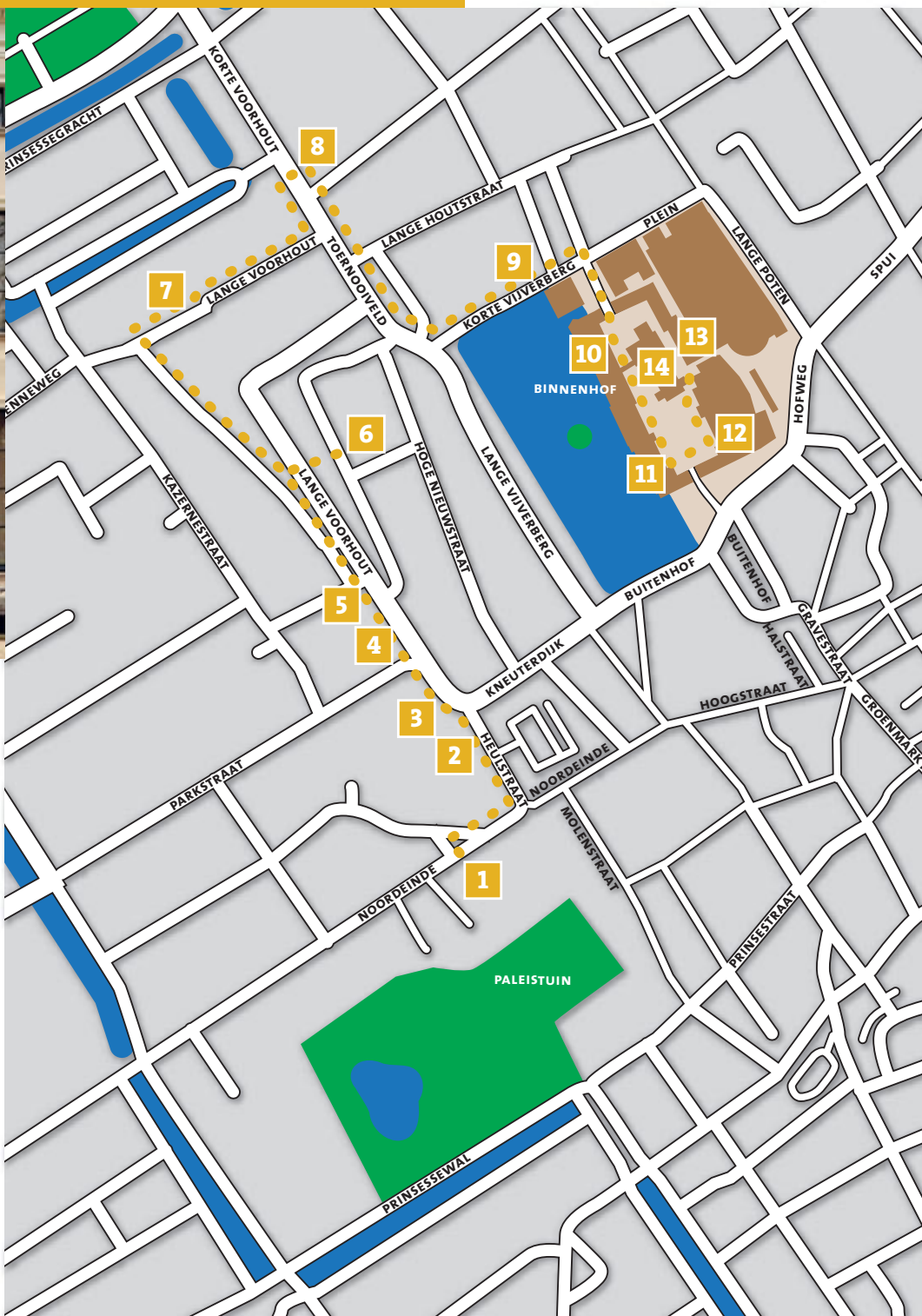
In deze wandeling volgt u de route die de gouden koets aflegt. Op haar tocht naar de Ridderzaal passeert de koningin een aantal gebouwen of instellingen die in ons staatsbestel een belangrijke rol spelen of hebben gespeeld. Ook de historie is op de route rijk vertegenwoordigd. Op deze wandeling kunt u zich eventjes de koningin wanen...

Omslag voorzijde

Het Haagse Grondwetpad

(Leesrichting als binnenwerk)

1 Noordeinde 68 Paleis Noordeinde

Paleis Noordeinde is het werkpaleis van de koningin, het staatshoofd van het Koninkrijk der Nederlanden. Hier ontvangt zij staatschouwen en regeringsleiders van andere landen. Samen met de ministers vormt de koningin de regering, maar zij heeft geen politieke verantwoordelijkheid. In de grondwet heet dat: de koning is onschendbaar, de ministers zijn verantwoordelijk. Wel moet de koningin wetten ondertekenen, samen met een minister. De koningin verleent zo haar gezag aan de wet, terwijl aan de andere kant de verantwoordelijkheid van de minister tot uitdrukking komt. Tijdens de vorming van een nieuwe regering, de kabinetsformatie, speelt de koningin enkele malen een belangrijke politieke rol. De dagen na de verkiezingen voor de Tweede Kamer ontvangt ze de voorzitters van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer, de vicepresident van de Raad van State en alle nieuw gekozen fractievoorzit-

ters. Op grond van al deze adviezen geeft de koningin vervolgens een opdracht aan een informateur om de mogelijkheden te onderzoeken voor de vorming van een kabinet. Later benoemt zij de formateur, die de regering moet vormen. Ondertekening van wetten en andere regeringsstukken en de gesprekken met haar adviseurs vinden doorgaans op Paleis Noordeinde plaats. De koningin ontvangt ook geregeld politici in haar woonverblijf Huis ten Bosch. Daar vindt ook de beëdiging van de ministers van een nieuwe regering plaats. Verder heeft de koningin vooral ceremoniële taken. Tot Paleis Noordeinde behoren ook de Koninklijke Stallen aan de Hogewal: de standplaats van de gouden koets en andere rijtuigen van het Koninklijk Huis. Ook de paarden hebben hier onderdak.

Vanaf het balkon van Paleis Noordeinde zwaaien leden van het Koninklijk Huis de menigte toe

3 Kneuterdijk 20-22 Voormalig paleis Kneuterdijk

Het voormalige paleis Kneuterdijk is de zetel van het hoogste adviesorgaan van de regering: de Raad van State. De regering is verplicht om de Raad over elk wetsontwerp advies te vragen, maar de regering hoeft de adviezen van de Raad niet op te volgen. De vergaderingen over de wetsvoorstellen vinden overigens op het Binnenhof (nummer 1) plaats. Daarnaast is de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State de hoogste bestuursrechter in Nederland. Als bijvoorbeeld een gemeente en een provincie of een burger en de overheid een conflict over een bepaalde zaak hebben, dan doet deze afdeling hierover een bindende uitspraak. De Raad van State bestaat vooral uit voormalige parlementsleden, ex-ministers en juristen. Zij worden bijgestaan door een reeks ambtenaren. Officieel is de koningin voorzitter van de Raad van State, maar zij woont de vergaderingen van de Raad bijna nooit bij. In de praktijk wordt de Raad voorgeze-

5 Lange Voorhout 8 Algemene Rekenkamer

De Algemene Rekenkamer is een Hoog College van Staat en heeft een onafhankelijke positie ten opzichte van de regering. Het college van de Algemene Rekenkamer telt drie leden. De taak van de Algemene Rekenkamer is om te controleren of de inkomsten en uitgaven van het Rijk kloppen en of het Rijk beleid uitvoert zoals het bedoeld is. De Rekenkamer spreekt dus een oordeel uit over beleid van de regering dat is vastgesteld of uitgevoerd; zij doet geen politieke uitspraken. De Rekenkamer zal dus nooit zeggen dat een bepaalde wet 'niet deugt'. Wel kan de Algemene Rekenkamer oordelen dat een wet niet werkt volgens de bedoeling van die wet. Het is vervolgens aan de regering en/of de Tweede Kamer om hier politieke uitspraken over te doen.

4 Lange Voorhout 4 Kloosterkerk

ten door de vicepresident. Deze geeft de koningin ook altijd advies als er een nieuwe regering moet komen. De Raad van State oefent volgens de grondwet zelfs het koninklijke gezag uit als er geen koning of regent is. Uit hoofde van zijn functie wordt de vicepresident van de Raad van State ook wel de 'onderkoning van Nederland' genoemd.

6 Lange Voorhout 19 Huis van Graaf van Limburg Stirum

In 1813 kwam er een einde aan de Franse bezetting van Nederland. In november van dat jaar nam het driemanschap Gijsbert Karel van Hogendorp, Frans Adam van der Duyn van Maasdam en Leopold van Limburg Stirum voorlopig het Algemeen Bestuur op zich. Het woonhuis van laatstgenoemde functioneerde in die dagen als een soort 'regeringscentrum'. Op uitnodiging van het driemanschap kwam prins Willem Frederik van Oranje-Nassau, de zoon van de in 1795 naar Engeland gevluchte stadhouder Willem V, terug naar Nederland. Hij zette op 30 november 1813 in Scheveningen weer voet op Nederlandse bodem. Op het balkon van het huis van Van Limburg Stirum werd hij welkom geheten door het Nederlandse volk. Op 30 maart 1814 werd Willem I in de Nieuwe Kerk te Amsterdam ingehuldigd tot soeverein vorst. Op 16 maart 1815 nam hij de koningstitel aan. Willem I was daarmee de eerste Oranjekoning van Nederland.

De gouden koets bij Paleis Noordeinde

2 Heulstraat Plaqueette grondwetsherziening

De plaqueette in de muur van het voormalige paleis Kneuterdijk herinnert aan de herziening van de grondwet in 1848, toen de macht van de koning werd ingeperkt en het parlement meer te zeggen kreeg. In dat jaar is ook de zogenoemde ministeriële verantwoordelijkheid ingevoerd. Vanaf dat moment zijn de ministers verantwoordelijk voor het gevoerde beleid en kunnen zij ter verantwoording worden geroepen door het parlement. De liberale politicus Johan Rudolf Thorbecke is de architect van de Grondwet van 1848. De herdenkingsplaqueette is op 3 november 1948 onthuld, precies honderd jaar na de afkondiging van de nieuwe grondwet in het toenmalige paleis Kneuterdijk.

van State) en kon Maurits ter kerke zien gaan. Het theologische meningsverschil escaleerde al snel tot een politiek conflict. Maurits liet Van Oldenbarnevelt arresteren. In 1619 werd hij ter dood veroordeeld en voor de Ridderzaal op het Binnenhof onthoofd.

7 Lange Voorhout 74 Voormalig paleis Lange Voorhout

Het voormalige paleis Lange Voorhout, waarin nu het museum Escher in het Paleis is gevestigd, werd geruime tijd in de wintermaanden bewoond door koningin-regentes Emma. Volgens de grondwet wordt het koningschap erfelijk vervuld door de wettige opvolgers van koning Willem I (1815–1840). Als de koning zijn gezag tijdelijk neerlegt of niet (langer) geschikt wordt verklaard, dan oefent een regent het koninklijk gezag uit. Dat gebeurt ook als de troonopvolger nog niet meerderjarig is. Op 23 november 1890 overleed koning Willem III. Zijn vrouw Emma werd op 8 december 1890 beëdigd als koningin-regentes. Hun dochter Wilhelmina was toen pas 10 jaar oud. Emma nam tot 1898 de regerings-taak van haar dochter waar. Wilhelmina werd op 18-jarige leeftijd als koningin ingehuldigd.

De koets gaat na Lange Voorhout rechtsaf het Toer-nooiveld op, u loopt even linksaf Korte Voorhout op.

8 Korte Voorhout 7 Ministerie van Financiën

Het ministerie van Financiën, dat in de aanloop naar Prinsjesdag een voorname rol speelt, is verantwoordelijk voor het financieel-economische beleid in Nederland. Andere taken zijn het beheer van 's Rijks schatkist en het beleid rond de financiële markten. De bekendste taak van het ministerie van Financiën is wellicht de belastingheffing. Belastingen vormen namelijk de belangrijkste bron van inkomsten van de overheid. Op Prinsjesdag biedt de minister van Financiën aan de Tweede Kamer de miljoenennota en de rijksbegroting aan. Dat doet hij in een perkamenten koffertje, dat van binnen is bekleed met blauwe zijde. De rijksbegroting wordt vervolgens in de Tweede Kamer per ministerie behandeld. Na behandeling en goedkeuring door de Kamer is de begroting van een ministerie wet geworden.

Oranjeklanten langs de route van de gouden koets

9 Korte Vijverberg 3 Kabinet der Koningin

Op de route naar het Binnenhof ligt het Kabinet der Koningin. Het ondersteunt de koningin bij de uitoefening van haar officiële taken en is de schakel tussen de koningin en de ministers. De minister-president is verantwoordelijk voor het reilen en zeilen van het Kabinet der Koningin. Als staatshoofd spreekt de koningin niet alleen ministers, maar ook leden van de Staten-Generaal en van het Europees Parlement, commissarissen van de koningin uit de provincies, burgemeesters van grote en kleine gemeenten, ambassadeurs en andere hoogwaardigheidsbekleders. Deze gesprekken worden allemaal door het Kabinet der Koningin voorbereid. Dat geldt ook voor de werkbezoeken die de koningin aflegt.

10 Binnenhof 19 Ministerie van Algemene Zaken

Hier ligt het ministerie van Algemene Zaken. In Nederland bestaat de regering uit de koningin en de ministers. Alle ministers tezamen vormen de ministerraad. Deze raad vergadert elke vrijdag in de Trêveszaal op het ministerie van Algemene Zaken. De Trêveszaal, die op de eerste verdieping ligt, is alleen te zien vanaf de overzijde van de Hofvijver (bij de erker). De voorzitter van de ministerraad is de minister-president, ook wel premier genoemd. De minister-president is verantwoordelijk voor de coördinatie van het regeringsbeleid. Daarnaast is hij het gezicht van het kabinet. Na afloop van de vergadering van de ministerraad houdt hij een persconferentie. De minister-president heeft zijn werkplek in het achthoekige Torentje aan de Hofvijver. Omdat de koningin officieel ook deel uitmaakt van de regering, gaat de minister-president elke maand een paar keer bij haar op de thee om haar te informeren over de actuele politieke stand van

zaken. Maar om te kunnen regeren heeft de regering niet het vertrouwen en de goedkeuring nodig van de koningin, maar van de meerderheid van de leden van de Tweede Kamer.

De minister van Financiën presenteert miljoenennota en rijksbegroting in het koffertje

11 Binnenhof 22 Eerste Kamer

De Eerste Kamer vergadert sinds 1849 in de vroegere zaal van de Staten van Holland, die zich op de eerste verdieping van het gebouw bevindt. De zaal is alleen te zien vanaf het Buitenhof of de overkant van de Hofvijver. De Eerste Kamer telt 75 leden, die worden gekozen door de leden van de Provinciale Staten. Anders dan de naam misschien doet vermoeden, heeft de Eerste Kamer minder bevoegdheden dan de Tweede Kamer. Zo kan de Eerste Kamer geen wetsvoorstellen wijzigen maar ze alleen in hun geheel goed- of afkeuren. Ze geeft als het ware een eindoordeel over een wetsvoorstel. De leden van de Eerste Kamer komen op dinsdag bijeen om te vergaderen. De voorzitter van de Eerste Kamer is één van de drie belangrijkste adviseurs van de koningin als er een nieuwe regering moet komen. Op Prinsjesdag leidt de voorzitter van de Eerste Kamer de ceremonie in de Ridderzaal.

12 Binnenhof 1A Erelijst van Gevallenen 1940–1945

De Erelijst van Gevallenen 1940–1945 is een lijst van personen die tijdens de Tweede Wereldoorlog voor Nederland zijn omgekomen. De lijst is geplaatst op een gedenktafel en telt ongeveer 18.000 namen van militairen van de landmacht, manschappen van de marine en van koopvaardij-schepen, militairen van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) en leden van het Nederlandse en Indische verzet. Elke dag wordt een bladzijde van de erelijst omgeslagen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog bevonden de koningin en de ministers zich in Londen. De grondwet was buiten werking gesteld. De Eerste en Tweede Kamer kwamen toen niet meer bijeen; wetten bestonden nu uit decreten en verordeningen van de door de Duitsers aangestelde rijkscommissaris Arthur Seyss-Inquart, die zetelde aan het Plein (nummer 23). Tot 1992 was nummer 1A de ingang van de toenmalige Tweede Kamer. Nu ligt de nieuwbouw hier achter.

Huis voor democratie en rechtsstaat

Op 15 september 2011 wordt de naam Huis voor democratie en rechtsstaat gewijzigd. Vanaf die datum voeren het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP), de Haagse Tribune en het Bezoekerscentrum Binnenhof de gezamenlijke naam ProDemos. Huis voor democratie en rechtsstaat blijft als ondertitel gehandhaafd.

Uitgave
Huis voor democratie en rechtsstaat
Hofweg 1H
2511 HH Den Haag
T (070) 33 11 777
E info@democratie-rechtsstaat.nl
I www.democratie-rechtsstaat.nl
Samenstelling
Harm Ramkema
Fotografie
Bob Karhof, Ministerie van Binnenlandse Zaken, Nationale Beeldbank
Vormgeving
Puntspatie [bno], Amsterdam

13 Lange Poten 4 (bezoekersingang), Plein 2 (hoofdingang) Tweede Kamer

De Tweede Kamer heeft 150 leden, die rechtstreeks door de bevolking worden gekozen. De regering kan alleen regeren als zij de politieke steun heeft van partijen die samen over ten minste 76 zetels in de Tweede Kamer beschikken. Een belangrijke taak van de Tweede Kamer is wetgeving. Wetsvoorstellen van de regering (of van de Kamer zelf) worden uitvoerig besproken en vaak ook gewijzigd. Daarnaast moet de Tweede Kamer controleren of de regering haar werk goed doet. Verder vinden hier actuele politieke debatten plaats. De Tweede Kamer vergadert drie dagen per week: op dinsdag, woensdag en donderdag. De plenaire vergaderzaal is alleen vanaf de Hofplaats te zien. Evenals de Eerste Kamervoorzitter is de voorzitter van de Tweede Kamer een belangrijke adviseur van het staats-hoofd als er een nieuwe regering moet komen.

De Ridderzaal

14 Binnenhof Ridderzaal

Voor de Ridderzaal stapt de koningin uit de gouden koets en betreedt zij onder de klanken van het Wilhelmus de Ridderzaal. Daar neemt zij plaats op de troon en spreekt zij de troonrede uit. De troonrede is een samenvatting van de plannen van de regering voor het komende jaar. In de zaal zitten niet alleen de leden van het parlement (Eerste Kamer en Tweede Kamer der Staten-Generaal) en van het kabinet, maar ook rechters, vertegenwoordigers van allerlei organisaties, ambassadeurs van andere landen en een paar gewone burgers. Als de koningin is uitgesproken, roept de voorzitter: Leve de koningin! En alle aanwezigen roepen vervolgens drie keer in koor: Hoera! Na het voorlezen van de troonrede trekt de koningin zich kort terug in de zogenoemde Koninginnekamer, het zijgebouw links van de hoofdingang van de Ridderzaal. Ten slotte keert zij terug naar Paleis Noordeinde voor de hierboven genoemde balkonscene.

De Erelijst van Gevallenen 1940–1945

Omslag achterzijde
Plattegrond
(Leesrichting 90° linksom draaien t.o.v. binnenwerk)